

SIPOS JÚLIA¹

NE VEDD KOMOLYAN! VAGY MÉGIS?

INTERJÚ SZENTES TAMÁSSAL

Szentes Tamás akadémikus, a Budapesti Corvinus Egyetem professor emeritusa több tucatnyi tudományos könyve, köztük számos idegen nyelvű, külföldön megjelent műve után ezúttal egy egészen másfajta könyvecskével lepte meg az olvasókat. A Tinta Kiadónál jelent meg Ne vedd komolyan! Vagy mégis? avagy hogyan viseljük el ironikus humorral életünk visszasságit címmel, „Ridendo dicere verum” alcímmel.

Tudomány és ironia kapcsolatáról olvashatunk tehát, vagy inkább ironikusan szemlélt jelenségek, a tudomány által használt paradigmatis formában megjelenített megfogalmazásait olvashatjuk.

A szerző 1961-től 2002-ig, nyugdíjba vonulásáig volt egyetemünk állandó alkalmazottja, 1974-től egyetemi tanárként a Világgazdasági Tanszéken. Ő vezette be a multidiszciplináris fejlődés-tanulmányokat, illetve az interdiszciplináris szemléletű fejlődésgazdaságtan tárgyat, és dolgozta ki a világgazdaságtan elméleti és módszertani alapjai tananyagát. Néhány évig (1995-1998) a Világgazdasági Tanszék vezetője volt. 2002-ben ment nyugdíjba, de professor emeritusként még tovább oktatott a „Nemzetközi kapcsolatok” multidiszciplináris doktori iskolában (amelynek első elnöke is volt), valamint az egyetem angol nyelvű programjában. Néhány éve már csak tanácsaival és publikációival segíti a tanszék munkáját.

Az alcím, vagyis a Ridendo dicere verum, nevetve kimondani az igazságot, komoly intellektuális kihívás, mert a humor az egyik legösszetettebb kognitív képességeket igénylő sajátosság. Szentes Tamást Sipos Júlia kereste meg kérdéseivel.

S.J.: *Értjük a tréfát, de nem szeretjük... A Tanú legendás idézetét inkább politikusokra szokták alkalmazni, kevésbé tudósokra. Ön szerint a tudósoknak miért lenne szükségük több iróniára, öniróniára?*

Sz.T.: *Mielőtt erre és a konkrét kérdésre igyekeznék válaszolni, szükségét érzem itt is, miként az Előszóban, hangsúlyozni, hogy e könyvecském kézírata sok éven át a magam és feleségem, illetve családtagjaink és egyes barátaink szórakoztatására, igen különböző műfajú témakörökben írogatott feljegyzéseim alapján készült. Publikálására csak az említettek biztatására határoztam el magam, sokáig tartottam ugyanis attól, hogy egyeseket talán megbotránkoztat a tudomány és oktatás komoly szférájából a humor szférájába merészkedő vállalkozásom. Félttem attól is, hogy netán kudarcot vallok, vagy ironikus megjegyzéseimmel bárkit is akaratlanul megsértek. Ez utóbbi nem csak a politikusokra és a tudósokra, illetve általában a politikára és a tudományra vonatkozik, hiszen kijut sok más foglalkozásúnak és társadalmi, illetve közszolgálati tevékenységnek is az iróniából (azok illő megbecsülése mellett). Könyvecském amúgy is többféle téma-*

¹ Kulturális munkatárs, Vállalati és Intézményi Kapcsolatok, Budapesti Corvinus Egyetem
DOI: 10.14267/RETP2020.04.15

körre és műfajra terjed ki, amelyeket csupán a humorról, illetve iróniával és öniróniával való megfogalmazás, valamint a szándékos szórakoztatás köt össze. Éppúgy szerepelnek benne (félre) értelmező szótárba illő (vagyis nevetséges) lexikonszerű fogalom-meghatározások és ki-, illetve félrefordított közmondások, mint a mindennapok világában tapasztalható bosszankodásoknak „Murphy” és mások ismert „törvényeit” kiegészítő általánosításai, valamint a virtuális „jereváni rádió” gúnyos válaszai néhány aktuális kérdésre. Az egyes részek megírásának is nyilvánvalóan különbözőek voltak az indítékai, sőt szellemi forrásai és persze célpontjai is.

S.J.: Mik voltak ezek a bizonyos motiváló tényezők?

Sz.T.: Természetesen a legfőbb indítékom – az egész könyvecske tartalmát illetően – a humor kedvelése, a tréfálkozás volt. Mindig is szerettem, sőt gyűjtöttem is a jó vicceket, kedvenceim közé tartoztak a humoros és ironikus olvasmányok (mint például Karinthy, Rejtő, Leacock, Twain, Urban, Nirthcote, Bloch és mások könyvei), Alfonzó és Hofi kabaréműsorai, a valóban szellemes vígjátékok, a satirikus filmek és TV-műsorok (mint például az angol Diplomácia, oh!, vagy az Igenis, miniszterelnök úr stb.).

Egy másik, az előbbihez némileg kapcsolódó indíték *anyanyelvünk kifejezésbeli gazdagságának csodálata* volt, amely olyan szójátékokra és „nyelvcsavarok” megfogalmazására készítetett, mint amilyenek az első két fejezetben (az Egy kis (anti)lexikon, illetve (félre)értelmező szótár és a Gúnyolódások vagy bölcsességek című fejezetekben) olvashatók – természetesen humoros, illetve ironikus tartalommal.

A harmadik és negyedik fejezetekben olvasható szellemeskedések, gúnyos megfogalmazások indítéka – Bloch „Murphy”-jének és Northcote „Parkinson”-jának, valamint Peter Lawrence-nek a „törvényeit” kéretlenül kiegészítendő – a gyakorlatban ténylegesen megtapasztalt vagy elképzelt esetek által okozott *bosszankodások humorról való kezelése* volt. Az utolsó, ötödik fejezet megírásának indítéka viszont a történelemben, a politikában, a közéletben, a tudományban és az oktatásban felvetődő, illetve vitatott némely kérdés elfogadhatatlanul leegyszerűsítő megközelítésének, *szélsőséges, egyoldalú és elfogult megválaszolásának az elutasítása, sőt kigúnyolása* volt.

Az említetteken túl persze ott húzódik mindegyik rész (de különösen az utolsó) megfogalmazásának általános indítékaként az a *kritikai szemlélet*, amely a tudományos jellegű szakkönyveim és tankönyveim csaknem mindegyikére jellemző. Nem különben a dialektikus és multikausalitásnak, vagyis az ok és az okozat interakciójának, átváltozásának és a jelenségek gyakran egyszerre többféle okkal magyarázhatóságának feltételezése, a leegyszerűsítések ellenében az összefüggések keresése, minden elmélet relatív és korlátozott igazságtartalmának hangsúlyozása, a gyakorlati cselekvés hatásainak és a politikai döntések többségének esetében a kizárólagosan csak kedvező, vagy kizárólagosan csak kedvezőtlen értékelhetőségének kizárása, a *vagy fekete, vagy fehér alternatívák* elutasítása.

S.J.: Ezek szerint a humor és irónia iránt fogékony olvasókra számít?

Sz.T.: Valóban. Utalva *első* kérdésére azt mondhatom, hogy *humorérzékre, illetve iróniára és öniróniára* nemcsak a politikusoknak és a tudósoknak van szükségük, hanem *mindenkinek* – legalábbis a bosszankodások, csalódások, aggodalmak és nehézségek könnyebb pszichikai elviselése céljából. Igazi humorérzéke viszont – véleményem szerint – csupán annak van, aki önmagán is tud nevetni, nem csak másokon, hiszen ez utóbbi esetben inkább kárörvendő hajlamról beszélhetünk. Mivel a humorban, különösen az ironikus humorban voltaképpen *kritika* is kifejeződik, a humorérzék egyszersmind önkritikus hajlamot is kell, hogy jelentsen. Politikusok körében ez

ritkaságszámba megy, pedig némi önkritikát kifejező öniróniával könnyebben leszerelhetnék bírálóikat, és tárgyilagos eszmecserére készíthetnék azok közül a hasonlóképp öniróniára képeseket. Persze ez azt is feltételezi, hogy az irónia, vagyis a szellemes gúny célpontja az érintettnek inkább csak valamely nézete, cselekvése, magatartása vagy döntése, mintsem egész személyisége. Ami a tudósokat illeti, könyvecskémben a vonatkozó szakcikk ironikus megfogalmazása éppen azokra a magukat tudósnek tekintőkre vonatkozik, akik feltételezik, hogy szakterületükön „valamiféle végleges és megkérdőjelezhetetlen tudásnak” a birtokosai. Az ilyeneknek és mindazoknak, akik saját tudományos eredményeiket érdemtelenül hangoztatják és túlbecsülik, nagyon nagy szükségük lenne az öniróniára, illetve önkritikára. Úgy vélem, hogy aki valóban tudósnak nevezhető, az azért nem mondja saját magát tudósnak, hanem szerényen csak a tudomány művelőjének, tudományos kutatójának, mivel minden kutatási eredménye nyomán nemcsak újabb kutatni valókat talál, hanem elért eredményének felülvizsgálatát is szükségesnek tartja. Aki tehát tisztában van saját tudásának, elért kutatási eredményének, sőt általában az emberi tudománynak a korlátozottságával, illetve kellő iróniával ítéli meg mindkettőt. *A tudomány és az irónia tehát nem feltétlenül ellentétei, hanem akár édestestvérei is lehetnek egymásnak.*

S.J.: *Szándéka szerint a kritika és önkritika szükségességét emeli ki az elért tudományos eredmények mindenkori korlátozottságára való tekintettel és a túlságosan magabiztos, ex cathedra nyilatkozó tudósok önhittségével szemben. Én éppen azt tapasztalom, hogy a tudományos tények relativizálása, az alternatív igazságok megjelenése korszakát éljük, igen sokan kérdőjelezik meg az elért tudományos eredményeket. Tehát ma ahhoz kell magabiztosság, hogy a tudományt képviseljük, nem annak a megkérdőjelezését.*

Sz.T.: Az alternatív igazságok éppúgy lehetnek abszolutizáltak, mint a már túlhaladottak, illetve konvencionálisan elfogadottak. Én ezt tapasztalom. Sőt, a közgazdaság-tudományban sokszor olyanok jelennek meg új, alternatív igazságokként, illetve általánosítható elméleti koncepcióként, amelyek valójában régebbieknél új megfogalmazásban való reprodukciói vagy éppen elferdített változatai. Új elméletek megszületése persze természetes jelenség, hiszen a valóság állandóan változik, amiért a korábbi elméleteket amúgy is revideálni kell. Ez a tudomány fejlődési folyamatának természetes része, sőt feltétele is. *A régi korrekciója és meghaladása még nem jelenti az elért tudományos eredmények sutba dobását, hanem csak felülvizsgálatát, hiszen az újak – így vagy úgy – azokra is épülnek.* Sőt azt, hogy mi az „új”, csak a korábbiak ismeretében állapíthatjuk meg. Ezért is nélkülözhetetlen az elmélettörténet ismerete és oktatása. Egyébként szerintem nem a tudományos eredményeknek a relativizálása, hanem épp az abszolutizálása veszélyezteti a tudományt, vagyis az, ha valamely elméletet, illetve elméleti irányzatot vagy tételt (lett légyen az régi vagy új, illetve alternatív!) a megkérdőjelezhetetlen igazság kizárólagos hordozójának tekintenek, szembeállítva minden mással – ezáltal voltaképpen nyílt vagy rejtett ideológiává téve azt. (Példa erre a mindenkori, bár változó tartalmú mainstreamnek, vagyis fő irányynak a tankönyvekben szokásos kezelése. Még a legmodernebb közgazdaság-tudományi irányzat is ideológiává válhat, mihelyt azt kritikátlanul, elméleti tételei valósághoz viszonyított premisszáinak és ezáltal alkalmazhatóságuk korlátainak figyelmen kívül hagyásával egyedüli helyes irányzatként fogják fel.) Mindez különösen veszélyes és káros az egyetemi oktatásban, ahol nélkülözhetetlen a sokféle, különböző, sőt ellentétes irányzat megismertetése és mindegyiknek a kritikai értékelése.

S.J.: *Az egyetemi, illetve az akadémiai élet tapasztalatai alapján készített (anti)lexikont és (félre) értelmező szótárt, de itt sok más hétköznapi kifejezést is kifordít (például árvízvédelem: a már megjelent árvíz védelme az ellene kifejtett erőfeszítésekkel szemben).*

Sz.T.: Valóban szereztem ugyan tapasztalatot lexikonok (mint például a Fejlődő országok lexikona) vagy lexikonszerű glosszáriumok (mint amilyeneket némely tankönyvemhez is csatoltam) közgazdasági, nemzetközi gazdaságtani és fejlődésgazdaságtani szócikkeinek megfogalmazásában, de ilyenek jelen könyvecskémnek csupán egy rövid alfejezetébe kerültek be, inkább csak saját tudományterületemnek is humorral, öniróniával való kezelésének példáiként. A sok egyéb szócikk viszont, vagyis a vonatkozó fejezet zöme a legkülönbélebb fogalmakra vonatkozó tréfás szójátékokat tartalmaz, illetve egyes fogalmak többféle értelmezhetőségére vagy éppen nyelvi hibáira utaló humoros definíciókat fejez ki (mint a példában szereplő).

S.J.: *Nem lett volna koherensebb a kötet, ha valóban csak a szakmai életére vonatkozó jelenségekre talál tréfás fordításokat? Például: „az Akadémia rendes tagja: az MTA rendetlen tagjától eltérően időben érkezik az ülésekre, ott rendszeresen viselkedik, fel sem szólal, vagy ha mégis, felszólalásával nem zavarja a többieket vagy az elnökséget, bármit megszavaz, továbbá a kiosztott dokumentumok és saját iratai között rendet tart, vagyis magatartása egyáltalán nem kifogásolható.”*

Sz.T.: Mint már említettem, többféle indíték vezérelt könyvecském egyes részei sok éven át apránként írogatott kéziratának elkészítése során, nem utolsósorban a mindennapi élet különféle kellemetlenségeinek, bosszankodásainak humorizálása. Így nem is törekedtem abban az értelemben koherens irományra, hogy csak a magam szűk szakmai életpályáján tapasztaltakat jelenítsem meg egyfajta görbe tükörben. Ami pedig az említett példát illeti, az éppúgy értelmezhető öniróniaként, mint sajnálatos (bár semmiképpen sem általánosítható!) tapasztalatként. Ez esetben is, miként sok más szócikk vagy megállapítás esetében, megjegyzendő: „akinek nem inge, ne vegye magára!”

S.J.: *A Murphy törvények mintájára összegyűjtött megfigyelései némelyike igen pesszimista. „Mennél inkább csak helyinek és részlegesnek, valamint rövid időtartamúnak tűnik egy válság, annál inkább kiterjed, általánossá és tartóssá válik.” Ha valóban a nevetve igazat mondás vezérli, tényleg egyre mélyülő válságjelenségeket tapasztal?*

Sz.T.: Soha nem voltam pesszimista, még kevésbé depresszióra hajlamos. Tudományos jellegű publikációimban ugyan, így különösen a nemzetközi fejlődés-szakadék elmélyülése, a fennálló nemzetközi gazdasági rend különbségeket növelő hatása, a gazdasági válságok, azok okai és kezelése, a militarizáció hatásai, a természeti erőforrások kimerítése stb. kapcsán, nemcsak keményen bíráltam a felelős tényezőket és viszonyokat, hanem a katasztrófa veszélyére is figyelmeztettem, de mindig a változás reményét is kifejezve. Ma valóban egyre mélyülő és globális válságjelenségek tapasztalhatók (a klimatikus, illetve ökológiai változások, a gyakoribbá váló természeti katasztrófák, a világvárványok, a világgazdaság súlyosbodó egyensúlytalansága, a hatalmi harcok, helyi háborúk, terrorizmus, tömeges migráció stb. nyomán, sőt a társadalmi magatartás, kultúra és erkölcs területén is). A válság azonban – amint a görög nyelvből átvett kifejezés eredeti jelentése sugallja – nemcsak súlyos állapotot, katasztrófaveszélyt jelent, hanem egyszersmind új lehetőséget és esélyt is a megoldásra.

S.J.: *Hasonlóan provokatívnak tűnik a kultúra törvényszerűségeiről szóló fejezetben például az a megállapítása, hogy „A kultúra terjesztésére hivatott rádió és televízió csatornák pénzügyileg annál inkább fenntarthatatlanná válnak, minél inkább valódi kulturális termékeket sugároznak.” A közelmúlt, a jelen és a jövő is arról szól, hogy egyes médiafelületek önfinszírozó módon, közösségi finanszírozásra épülnek, illetve a zenék és podcastok világa, a Spotify például igen sikeres üzleti vállalkozás. Közgazdászként hogyan látja, hosszú távon ezek működő modellek lehetnek?*

Sz.T.: Az idézett megállapítás sajnos nem annyira tréfás, mint inkább ironikusan kijózanító. Pontosan ezt tapasztalhatjuk akkor, amikor idétlen vagy érdektelen reklámok szakítják meg, ráadásul újból és újból, még a valóban élvezhető műsorszámokat is – nyilván azért, hogy a közvetítők ily módon busás bevételhez jussanak.

Ami a podcastokat és a Spotify-t illeti, ezek sem jelentenek kivételt, hiszen a reklám nélküli adásokért tudtommal nem csekély díjat számolnak fel, ráadásul ezek alkalmazása nemcsak megfelelő készülékeket, hanem kellő technikai ismereteket is kíván, amilyenekkel a hazai lakosság zöme még aligha rendelkezik. Nem is szólva arról, hogy ezek leginkább zenei műsorokat adnak. Azt, hogy mennyire önfinszírozók, és hogy mennyiben, illetve minek köszönhetően sikeres vállalkozások, bevallom, nem tudom megítélni, és nem is érdekel. Bosszant viszont az a meg lehetőségen gyakran, főként bankok és más szolgáltató vállalatok esetében tapasztalt feltételezés, amely ez esetben is megmutatkozik, hogy minden ügyfél, vagyis a magyar felnőtt lakosság egésze már rendelkezik számítógéppel vagy okostelefonnal, internetes hozzáféréssel és a szükséges ismeretekkel.

S.J.: *Számos színházi, illetve koncertélményéről szóló megfigyelést tesz közzé. Egy „mindennapi törvényszerűséggel” magam is gyakran találkozom. „Azoknak a nézőknek, akik utoljára érkeznek, mindig a legbelső ülésekre szól a jegyük.” Most azt kívánjuk, bárcsak egymás mellett ülhetnénk, de a jelenlegi félházás, ültetett előadások világából hogyan tud kilábalni a kultúra, hol lehet és hogyan az állami szerepvállalás, hogy művészeink talpon maradhassanak?*

Sz.T.: Nagyon egyetértek az óhajjal, és magam is inkább elnézném a későn jövők udvariatlanságát. Ami a kulturális intézményeket és azok munkatársait illeti, úgy vélem, hogy azok működési feltételeinek biztosításában – és ez vonatkozik nemcsak a színházakra, hanem általában a tudományos, művészeti, közoktatási és közegészségügyi intézményekre is – tekintettel nemzeti, illetve társadalmi szolgálataikra, az államnak is ki kell vennie a részét. Azt, hogy milyen mértékben, aligha lehet általánosságban meghatározni. De talán az lehetne a szabály az ismert közmondás némi módosításával, hogy „segíts magadon, az állam is megsegít!”

S.J.: *A vásárlás törvényszerűségeiről ironizálva megállapítja, hogy: „Azok a legkevésbé használható árucikkek, amelyeket rendszeresen és sok helyütt reklámoznak.” Egyre több reklámmal találkozunk, ezek mennyisége meghaladja a valódi médiatartalmakat. Azt hiszem, hogy maga a reklám is a legkeresettebb árucikké vált.*

Sz.T.: A fenti „törvényszerűség” persze csak ironikus túlzás, de nem minden indok nélkül. Nemcsak az a közmondás vezérelt, amely szerint „A jó bornak nem kell cégér”, hanem az a sajnálatos tény is, hogy a reklámok zöme már régen nem a valóban új és minőségileg jobb termékre vonatkozó tájékoztatást szolgálja, hanem erőszakos ismételtetéssel a fogyasztók olyan termékek vásárlására buzdítását, amelyekre azoknak nincs is szükségük. Ráadásul sokszor olyan szövegekkel és képekkel is, amilyeneknek nem sok köze van az adott termékhez.

S.J.: *Önt főképp a társadalmi fejlődés és a világgazdasági viszonyok témakörében írt művei nyomán ismerjük. Hogyan vélekedik a gazdasági élet olyan új jelenségeiről, mint az intelligens gazdaság, illetve a sharing economy?*

Sz.T.: E két igen különböző eredetű és tartalmú koncepcióról komoly, érdemi véleményt nyilvánítani egy interjú keretében akkor sem vállalnék, ha ezekről alaposabb ismeretek birtokában tudományos munkáimban már írtam volna. Annyit azonban megjegyeznék, hogy az elmúlt évtizedekben is jó néhány új és nagyon is tetszetős koncepció jelent meg, mint például a „self-reliant economy”, a „delinking”, az „introverted development”, az „integrating economic development”, az „öko-social market economy”, a „human face capitalism”, a „knowledge-based society”, a „labour-based economy” stb. Ezek és más hasonlóak persze valamely vonatkozásban többnyire a valós problémák egyfajta ideálisnak feltételezett megoldását sugallták, de sajnos vagy anélkül, hogy valóban újat mondtak volna, vagy anélkül, hogy a megvalósítás feltételeivel is számoltak volna. Attól tartok, hogy ez utóbbi vonatkozik a kérdésben szereplő koncepciókra is, különösen a sharing economy-re.

Ami az intelligens gazdaságot illeti, aligha vonható kétségbe a digitalizáció, illetve az informatikai és kommunikációs technológia egyre magasabb szintre emelkedése és mind kiterjedtebb alkalmazása. De ha már egy ironizáló könyvecskével kapcsolatban kell válaszokat adnom, azt mondanám ironikusan (miként általában a mindenféle „okos” készülékek, okostelefonok, okosmosógépek stb. esetében), hogy minél okosabb lesz a technika és így a gazdaság, annál kevésbé lesznek, illetve maradnak okosak az emberek (kivéve a digitalizációs technika úttörő fejlesztőit). A sharing economy-t illetően pedig felvetődik a kérdés, hogy voltaképpen kik közötti részese-désről van itt szó, hiszen az egyenlőtlenek közötti egyenlőség csak növeli az egyenlőtlenséget, így a részvétel, illetve a hozzájárulás terén (miként az intelligent economy esetében a digitalizációs technikához és ismeretekhez való hozzájárásnál) mutatkozó egyenlőtlenség is szociálisan egyenlőtlenítő hatású, nem is szólva az információk manipulálásáról.

Mindez semmi esetre sem jelenti azt, hogy hagyjuk figyelmen kívül az ilyen és hasonló koncepciókat, hanem csak azt, hogy ezeket is kezeljük kritikusan, ne fűzzünk hozzájuk illúziókat.

S.J.: *A Parkinson törvényeihez való kiegészítései között találtam, hogy „A felsőoktatási intézményekben az oktatói normák bevezetése csak arra jó, hogy az arra alkalmas, tehetséges oktatókat is elterelje, illetve távol tartsa az oktatáshoz nélkülözhetetlen tudományos kutatómunkától.” Mit gondol, 2020-ban milyen változtatásokra van szükség a felsőoktatásban? Úgy tűnik, hogy valóban van némi diszkrépancia a felsőoktatás eddigi gyakorlata és a hétköznapi élet kihívásai között.*

Sz.T.: Az idézett ironikus megjegyzésem – némi túlzással persze – a túl szigorú normákat kifogásolja nagyon is tapasztalati alapon. Amikor ilyen normák bevezetésére először került sor, akkor az Akadémia elnökségének ülésén, annak akkoriban tagja lévén, megjegyeztem, hogy a bevezetett oktatási normák még középiskolai tanárookra vonatkozóan is elfogadhatatlanok, nemhogy egyetemi oktatók esetében, amennyiben még az új tudományos ismeretek megszerzését, az azokban való tájékozódást is akadályozzák, a tudományos kutatómunkát meg egyenesen lehetetlenné teszik.

Bár a normák, illetve elvárások változtak, később is azt tapasztaltam, hogy az oktatási feladatokkal való túlterhelés megnehezíti különösen a pályakezdő oktatók tudományos előmenetelét, az ahhoz és az oktatáshoz is szükséges tudományos munkát, továbbá gátolja a tanszékeken belüli és a tanszékek közötti együttműködést.

Ami a felsőoktatás eddigi gyakorlata és a hétköznapi élet kihívásai közötti diszkrepanciát illeti, az egyáltalán nem új jelenség, sőt bizonyos értelemben és bizonyos fokig természetes is. Ha persze az egyetemi oktatásban a valóságtól elvonatkoztatott elméleti tételek, modellek és módszerek dominálnak, miként számos előírt, többnyire amerikai standard közgazdasági tankönyvben, és kritikátlanul előadva, az ilyen diszkrepancia nyilvánvalóan elfogadhatatlan.

Mivel azonban egyetemnek csak az olyan felsőoktatási intézmény nevezhető, amely tudományegyetem, nem pedig afféle felsőfokú szakiskola, illetve technikum, az egyetemi oktatás nemcsak a jelenlegi gyakorlathoz igazított ismereteket kell, hogy adjon, hanem fejlesztenie kell a hallgatókban azt a készséget és képességet is, amely annak megjavításához szükséges. Ez különösen igaz a társadalomtudományok, köztük a közgazdaságtan esetében. Ezért is nélkülözhetetlen az újat kereső tudományos munka és kutatás az egyetemen, és ezért is szükséges a sokféle elmélet és módszer oktatása, persze kritikai szemlélettel. Az ebből eredő „diszkrepancia” nélkül a közgazdaságtan „felsőoktatásának” intézménye legfeljebb business schoolként, nem pedig tudományegyetemként működhet. Azt, hogy felfogásom szerint milyennek kellene lennie a közgazdaságtan, illetve általában a társadalomtudomány oktatásának, jó néhány publikációmban már kifejtettem az évek során (többek közt a Köz-Gazdaság 2007. júniusi számában is). Ezekben többnyire arra is rámutattam (mint a Társadalmi Szemle 1987. augusztusi-szeptemberi számában), hogy *a társadalomtudománynak az a természetes funkciója, hogy kritikailag elemezze a fennálló viszonyokat, sőt a mindenkori kormánypolitikát is* (persze egyoldalú értékeléstől, főként pártpolitikai befolyásoltságtól mentesen, szigorú tudományos tárgyilagossággal), ily módon korrekcióra készítve és segítve azt.

Azt, hogy konkrétan, vagyis az említett általános szempontokon túl, milyen változásokra lenne szükség 2020-ban, illetve jövőre a felsőoktatásban általában, nem az én kompetenciám meghatározni. Ha erre akárcsak kísérletet is tennék, ráadásul egy humoros, ironikus könyvecskémrel kapcsolatos interjúban, azzal markánsan illusztrálnám ez utóbbiban szereplő „Peter Lawrence törvényét” az inkompetenciára törekvésről.